

Asia: VN/18098/2025

Lausuntopyyntö: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi lapsen erityisestä suojelusta ja siihen liittyviksi laeiksi

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Hyvinvointialue, Helsingin kaupunki tai HUS

Lausunnonantajan lausunto

1. Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Socca katsoo, että esitys on kokonaisuutena osittain kannatettava. Esitys kaipaa tarkennuksia sosiaalihuoltolain ja lapsen erityisestä suojelusta annetun lain yhdyspinnan osalta. Tavoite siirtää painopiste varhaiseen tukeen on kannatettava. Samalla Socca kuitenkin esittää huolensa siitä, että ollaan tekemässä mittavia uudistuksia sekä lainsäädäntöön että palvelurakenteeseen, miten ennaltaehkäisevien palvelujen vahvistaminen käytännössä toteutuu tilanteessa, jossa sosiaalihuoltolakiin (SHL) esitettyihin uudistuksiin ei kohdenneta lisäresursseja. Sosiaalihuoltolain ja lain lapsen erityisestä suojelusta toimeenpanossa korostuu hyvinvointialueiden mahdollisuus joustaviin järjestelyihin, joka on sinällään hyvä ajatus. Tässä yhteydessä on kuitenkin riski, että alueellinen eriytyminen ja lasten oikeus yhdenvertaisiin palveluihin heikkenee.

2. Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain

Perustelut tiiviisti

Esityksen ehdotukset vastaavat tavoitteita osittain. Socca katsoo, että esitys tukee palveluiden painopisteen siirtymistä varhaiseen tukeen rakenteellisella tasolla, mutta käytännön toteutuksen osalta ehdotukset eivät riittävästi varmista sen toteutumista. Lapsen edun ensisijaisuuden näkökulmasta on keskeistä, että palvelujärjestelmä kykenee tunnistamaan tuen tarpeet ajoissa ja tarjoamaan riittävän vaikuttavaa tukea ennen tilanteiden kärjistymistä. Toteutuakseen muutos tulee

vaatimaan sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa vahvempaa sosiaalityön ammatillista osaamista ja aikaisempaa enemmän aikaa asiakkaiden tilanteiden arvioon ja palveluiden järjestämiseen ja toteuttamiseen.

Samanaikaisesti osa ehdotuksista, kuten asiakasmitoituksen joustavoittaminen ja henkilöstörakenteen väljennykset, voivat käytännössä heikentää palvelujen laatua ja lapsen oikeuksien toteutumista, mikäli resurssit eivät tosiasiallisesti vahvistu.

Ehdotuksessa sosiaalihuollon ja lastensuojelun välisen rajapinnan selkeyttämistä esitetään toteutettavaksi siten, että lastensuojelun asiakkuuden kynnystä nostetaan lähelle huostaanoton kynnystä. Esityksen vaikutuksista jää epäselväksi, varmistavatko ehdotetut muutokset riittävästi lapsen oikeuksien toteutumisen, suojelun ja turvallisuuden kaikissa tilanteissa.

3. Mikä seuraavista vaihtoehtoista olisi mielestänne tarkoituksenmukaisin tapa järjestää sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välinen rajapinta? Valitkaa yksi ja perustelkaa vastauksenne.

Nyt esitetty ratkaisu

Perustelut tiiviisti

Socca suhtautuu esitykseen varauksellisen kannattavasti, koska Soccan arvion mukaan keskeiseksi ongelmaksi muodostunee tämän lain ja sosiaalihuoltolain rajapinnan määrittely ja uudistusten täytäntöön pano erityisesti palveluiden järjestämisen osalta. Lisäksi olisi tärkeää selkeyttää, milloin perustason palvelut katsotaan riittämättömiksi ja erityisen suojelun asiakkuus tulee arvioitavaksi. Lastensuojelun sääntelykokonaisuuden selkeys ja johdonmukaisuus ovat keskeisiä toimivan palvelujärjestelmän näkökulmasta. Olisi perusteltua, että lastensuojeluun liittyvä sääntely säilyisi pääosin yhdessä laissa. Nyt esitetyssä mallissa sääntely hajautuu eri prosessin vaiheissa useaan lainsäädäntöön ja mahdollisesti myös eri toimijoille ja organisatorisille rakenteille, mikä voi vaikeuttaa kokonaisuuden hallintaa, heikentää palvelujen jatkuvuutta sekä lisätä tulkinnanvaraisuutta. Tämä voi osaltaan vaarantaa lapsen oikeuksien yhdenvertaista toteutumista ja sujuvaa palvelupolkua.

Socca pitää hyvänä kummankin edellä mainitun lain asiakasmitoituksia, mutta sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa, joissa tehtävänä on pyrkiä ehkäisemään lapsen erityisen suojelun tarvetta intensiivisellä ja vaikuttavalla työskentelyllä, asiakasmitoitus nähdään liian korkeana. Sama huoli liittyy myös nyt lausuttavana olevaan lakiehdotukseen, asiakasmitoitus on liian korkea vaativan lastensuojelun viimesijaiseen työskentelyyn.

Lainsäädännön toimeenpano tarvitsee kansallista ohjausta, jotta hyvinvointialueiden tulkinnat ja ohjeistukset eivät tule poikkeaman toisistaan merkittävästi.

4. Lausuntopalaute lukuun 1 (Yleiset säännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 1 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Soccan näkemyksen mukaan lakikokonaisuus näyttäytyy hajanaisena ja lain käytännön toteutuminen tulee olemaan sidoksissa siihen, miten lapset ja perheet tulevat saamaan palveluita sosiaalihuoltolain mukaan. Mikäli asiakkuudet tulevat vireille esityksen mukaisesti sosiaalihuoltolain piirissä, on lasten ja perheiden tilanteiden arviointi tehtävä sosiaalityön ammatillisella osaamisella. Jo SHL vaiheessa on varmistettava, että tilanteissa, joissa lapsella on kriittinen suojelun tarve, he ohjautuvat viiveettä lastensuojeluun. Soccalla on huoli siitä, että hyvinvointialueille syntyy lastensuojeluun pääsemiseksi erilaisia arviointikriteerejä ja arviointirakenteita. Edellä esitetyistä syistä Socca katsoo, että muutosten toimeenpano edellyttää valtakunnallista ohjeistusta, jotta arviointikäytännöt, vastuut ja lapsen oikeusturva toteutuvat yhdenmukaisesti.

Jatkovalmistelussa olisi tarkoituksenmukaista täsmentää erityisesti lapsen edun arvioinnin käytännön toteutusta, eri viranomaisten välistä vastuunjakoja sekä moniammatillisen yhteistyön velvoittavuutta. Näiden osa-alueiden selkeyttäminen on keskeistä, jotta sääntely tukee johdonmukaista ja yhdenvertaista soveltamiskäytäntöä. Lisäksi on tärkeää varmistaa, että sääntely säilyy käytännön työn näkökulmasta riittävän selkeänä ja ohjaavana, eikä lisää tulkinnanvaraisuutta tai hallinnollista monimutkaisuutta. Selkeä ja ymmärrettävä sääntely tukee sekä ammattilaisten työtä että lapsen oikeuksien toteutumista käytännössä.

5. Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla muutoksella olevan lastensuojelun asiakkuuden alkamiseen ja päättymiseen?

Socca suhtautuu varauksella siihen, että sosiaalihuoltolain ja hallituksen esityksen lapsen erityisestä suojelusta muodostama kokonaisuus nostaa lastensuojelun asiakkuuden kynnyksiä. Näemme, että on riskin sille, että esitetyt ehdotukset eivät tosiasiallisesti siirrä painopistettä varhaiseen tukeen. Sosiaalihuoltolaille ja lastensuojelulle esitetyillä, edelleen liian korkeilla asiakasmitoituksilla on vaikutuksia heikentävästi sosiaalityön intensiiviseen ja vaikuttavaan työskentelyyn.

Soccan mukaan olisi hyvä lisätä ehdotetun lain 8 §:n 5 momenttiin julkisuuslain 11 §:n mukaiset tilanteet, kuten tilanteissa, joissa lapsen etu vaarantuu, jos asiakkuuden alkamisesta ilmoitetaan toiselle huoltajalle. Näissä tilanteissa tulisi olla mahdollisuus jättää ilmoitus tekemättä.

Socca pitää myönteisenä, että asiakkuuden päättymisen perusteita täsmennetään. On kuitenkin tärkeää huomioida, että lapsen tilanteen kokonaisvaltainen arviointi edellyttää riittävää osaamista ja resursseja.

6. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavaa sosiaalityöntekijää koskevan asiakasmitoituksen joustavoittamisesta mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Soccan mielestä tilapäinen joustaminen asiakasmitoituksesta on osittain kannatettavaa. Tilapäinen muutaman lapsen ylitys, esimerkiksi sisarusten kohdalla, on asiakaslähtöistä. Kuitenkin tulee ottaa huomioon, että myös samassa perheessä kasvavilla sisaruksilla voi olla hyvin erilaisia tarpeita ja

asiakkuuden syitä. Samalla on riski, että lapsen oikeus riittävään henkilökohtaiseen tukeen ja työn laatu ja vaikuttavuus heikkenevät, jos työntekijäkohtainen asiakasmäärä kasvaa liikaa.

Tilapäisyyden kesto tulisi määritellä, jotta asiakasmitoitus toteutuu pääsääntöisesti. Socca pitää tärkeänä, että myös tässä on kansallista ohjausta, jotta soveltamiskäytänteet eivät lähde merkittävästi poikkeamaan toisistaan tilapäisyyden ja lapsen edun määrittelyn näkökulmista eri hyvinvointialueiden välillä.

7. Onko ehdotus lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävistä kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Socca pitää kokonaisuudessaan ehdotusta lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävistä kannatettavana. Kannatettavaa on lapsen edun ensisijaisuuden ja osallisuuden korostaminen lastensuojelun asiakasprosessin johtamisessa ja merkittävänä osana lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävää ja päätöksentekoa. Lisäksi kannatettavaa on, että säännöksessä (1 momentti 4 kohta) korostetaan vastuusosiaalityöntekijän tehtävää monialaisen yhteistyön tekemiseksi lapsen asiassa. Socca jakaa näkemyksen esityksen perustelujen kanssa siitä, että lastensuojelun asiakkaana olevien lasten moninaiset tilanteet edellyttävät eri asiantuntijoiden yhteistyötä ja yhteisymmärryksen rakentamista lapsen ja perheen kanssa.

8. Lausuntopalaute luvusta 3 (Lastensuojelun järjestäminen ja kustannusvastuu): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 3 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta sekä vaikutuksista.

-

9. Lausuntopalaute luvusta 4: Onko ehdotus, jonka mukaan lupa lapsen tutkimiseen annettaisiin jatkossa hyvinvointialueen viranhaltijan päätöksellä hallinto-oikeuden sijaan, mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Socca pitää ehdotusta kannatettavana. Lapsen tutkiminen ilman huoltajan suostumusta vahvistaa lapsen oikeutta saada tarvitsemaansa terveydenhuoltoa ja nopeuttavan lapsen hoidon ja/tai tuen saantia. Terveydenhuoltolain sääntelyä tulee täsmentää tältä osin, jotta ehdotus voi käytännössä toteutua. Tämä edellyttäisi sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöhön velvoittavaa pykälää lapsen tutkimiseksi, jotta terveydenhuolto tekisi lapselle tarvittavat tutkimukset lastensuojelun pyynnöstä.

10. Selkiyttävätkö luvun 4 ehdotukset lastensuojelun päätöksentekosääntelyä?

Kyllä

Perustelut tiiviisti

Soccan näkemyksen mukaan ehdotukset tukevat joustavampaa päätöksentekoa ja selkiyttävät osin lastensuojelun päätöksentekosääntelyä. Jatkotyöskentelyssä toimivaltuuksien ja menettelyjen tarkentaminen käytännön työtä ajatellen voi auttaa lapsen palveluiden järjestämistä.

Socca pitää hyvänä esitystä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän keskeisistä ydintehtävistä ja kannattaa myös muilta osin esitettyä sääntelyä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävien kokonaisuudesta.

11. Lausuntopalaute luvusta 5: Onko ehdotus edunvalvojan palkkioiden ja kulukorvausten rajaamisesta ja yhdenmukaistamisesta valtioneuvoston asetuksella mielestänne kannatettava?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia (etenkin taloudellisia) arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Socca kannattaa palkkioiden ja kulukorvausten yhdenmukaistamista. Kulukorvauksien rajaamisessa on huomioitava, että huostaanotetun lapsen kohdalla edunvalvojan tulee voida lapsen etua valvoakseen tavata lasta henkilökohtaisesti kahden kesken ja matkustaa sijaishuoltoonpaikkaan, joka voi sijaita kaukana, ja tämä tulee mahdollistaa. Socca näkisi hyvänä, että jatkotyöskentelyssä edunvalvojan tehtävästä ja tilanteissa, joissa tulisi käyttää edunvalvojaa olisi kasallisesti yhteneväistä ohjausta.

Muut mahdolliset huomiot lastensuojelun edunvalvontaa koskevasta sääntelykokonaisuudesta?

Socca katsoo, että on kannatettavaa säätää nykyistä selkeämmin hyvinvointialueiden velvollisuudesta hakea lapselle lastensuojelun edunvalvoja niissä tilanteissa, kun huoltaja on passiivinen, huoltaja ei voi puolueettomasti valvoa lapsen etua asiassa tai huoltaja ei tosiasiallisesti käytä lapsen puolesta puhevaltaa. Nykytilanteessa lapset ovat eriarvoisessa asemassa eri hyvinvointialueilla edunvalvojan saamisessa. Eri koulutustaustan ja kokemuksen omaavien edunvalvojien saatavuuteen tulisi kiinnittää huomiota, ja varmistaa edunvalvojina toimivien riittävä osaaminen valtakunnallisesti. Lapsen edun valvominen edellyttää hyvä keskusteluyhteyttä ja luottamuksellista suhdetta lapsen kanssa. Kannatamme myös ehdotusta säätää edunvalvojaksi määräämisen edellytykseksi rikosrekisteriotteen toimittaminen käräjäoikeuden nähtäväksi.

12. Muu lausuntopalaute luvusta 5 (Lapsen osallisuus): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 5 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Lapsen kuuleminen ja hänen mielipiteensä ja näkemystensä selvittäminen tulee olla keskinen periaate sekä lapsen erityisessä suojelussa että sosiaalihuollossa. Socca katsoo, että lainsäädännön tulee turvata lapsen oikeus osallistua ja vaikuttaa omiin asioihinsa.

13. Lausuntopalaute luvusta 6 (Menettelysäännökset): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 6 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Socca pitää hyvänä, että lasta tulee tavata henkilökohtaisesti, mutta näkisimme hyvänä lisänä velvoitteen riittävän usein toteutuvista läsnätapaamisista, jotta lapsen ja sosiaalityöntekijän välinen suhde pääsee rakentumaan ja sosiaalityöntekijä tuntee lapsen tilanteen riittävän hyvin. Lisäksi läsnätapaamiset tukisivat lapsikohtaisen valvonnan toteutumista. Näemme hyvänä esityksen lähtökohdan lapsen tapaamiseen myös tarvittaessa ilman huoltajan suostumusta.

Socca pitää tärkeänä, että kuntouttavan suljetun laitospalvelun osalta lapsen asiakassuunnitelmaa päivitetään vähintään neljän kuukauden välein. Lisäksi asiakassuunnitelma tulisi päivittää tarpeen

mukaan tilanteissa, joissa lapsen kohdistuu pitkiä rajoitustoimenpiteitä tai lapsen tilanne muuttuu äkillisesti, sillä asiakassuunnitelman ajantasaisuus on keskeinen väline lapsen edun toteutumisen varmistamisessa. Sen säännöllinen tarkistaminen tukee sekä sijoituksen tavoitteellisuutta että rajoitustoimenpiteiden oikeasuhtaisuuden arviointia.

Socca kannattaa 38 §:ään esitettyä kirjausta, jonka mukaan tilanteissa, joissa lapsen hoito ja huolenpito järjestetään kodin ulkopuolisen sijoituksen sijasta läheisverkoston kartoituksen perusteella huoltajuus- tai oheishuoltajuusmääräyksellä muun kuin biologisen vanhemman luona, tulee lasta hoitavalle henkilölle maksaa perhehoitolain 16 §:n mukainen hoitopalkkio, 17 §:n mukainen kulukorvaus sekä 18 §:n mukainen käynnistämiskorvaus.

Pidämme myös tärkeänä, että esitykseen sisällytettäisiin velvoittava arvio perhehoidon tukityötä vastaavasta läheissijoituserityisestä työskentelystä sijoituksen tukena lapselle ja yhteisvanhemmuuden tukena läheisperheelle ja syntymävanhemmille, jotta tuen toteutuminen ei jää harkinnanvaraiseksi.

Soccan näkemyksen mukaan keskeistä kansallisessa ohjauksessa on kiinnittää huomiota millä perusteella ja kriteereillä arvioidaan sitä kumpi, ratkaisu on lapsen ja kokonaisuuden näkökulmasta paras ratkaisu: oheishuoltajuus vai huostaanotto ja läheissijoitus. Läheisratkaisuissa, kuten oheishuoltajuudessa, on myös tutkitusti usein merkittävä tarve sekä taloudelliselle tuelle että sosiaalityön ammatilliselle perhehoidon tukityöskentelyä vastaavalle tuelle, jotka tukevat sijoituksen onnistumista ja lapsen edun toteutumista (esim. Tarrant ym., 2017; Fernandes ym., 2021; Blundell ym., 2024). Osapuolten oikeuksien toteutumisen näkökulmasta on keskeistä varmistaa, että kaikissa kodin ulkopuolisissa hoivajärjestelyissä sekä lapsen että lasta hoitavan läheisen aikuisen asema, tuki ja oikeusturva ovat riittävästi turvattuja. Sekä sosiaalihuoltolain että lapsen erityisen tuen tilanteissa on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että oheishuoltajuusjärjestelyihin liittyvä informointi on selkeää ja riittävää kaikille osapuolille. Vastaavasti on tarpeen täsmentää eroavaisuuksia (huostaanottotilanteen) läheissijaisvanhemmuuden ja (ilman huostaanottoa tehtävän) oheishuoltajuuden välillä, jotta ratkaisut ovat aidosti lapsen edun mukaisia, läpinäkyviä ja yhdenvertaisia.

Socca nostaa esiin myös huolen siitä, että oheishuoltajuutta ja läheisverkostoratkaisuja käytetään jatkossa säästötoimenpiteenä siten, että perhehoidon tuen taso käytännössä heikkenee tai jää toteutumatta. On tärkeää varmistaa, että järjestelyjen valinta perustuu ensisijaisesti lapsen etuun eikä taloudellisiin ohjaustekijöihin.

Kokonaisuutena Socca korostaa, että läheisverkostoon perustuvat ratkaisut voivat parhaimmillaan tukea lapsen pysyviä ihmissuhteita ja hyvinvointia, mutta niihin liittyy tutkitusti myös riskejä, jonka vuoksi niiden onnistuminen edellyttää erityistä ammatillista osaamista, systemaattista valmennusta, riittävä ja lakisääteisesti turvattua tukea sekä tiivistä sosiaalityön seurantaa (esim. Rose ym., 2022; Blundell 2024; Borenstein ym., 2025; Klein-Cox ym., 2025). Lainsäädännön ja toimeenpanon

jatkotyöskentelyssä on hyvä huomioida, kertyykö lapselle itsenäistymisvaroja tai syntyykö jälkihuolto-oikeutta.

Lisäksi Socca huomauttaa, että läheisverkoston tunnistaminen lapsen välitöntä biologista sukua laajemmaksi ja läheissijoitukset voivat olla yksi ratkaisu perhehoidon lisäämiseksi ja sijaishuollon perhehoidon suhteellisen osuuden kasvattamiseksi, johon voidaan kiinnittää huomiota lainsäädännön toimeenpanossa ja ohjauksessa.

14. Lausuntopalaute luvusta 7 (Lastensuojelun avohuolto): Ovatko lastensuojelun avohuoltoa koskevat ehdotukset mielestänne kannatettavia?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Socca kannattaa osittain avohuoltoa koskevia ehdotuksia. Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen ensisijaisuus on huomattava muutos, johon tulee resursoida riittävästi ja määritellä vastuut selkeästi. Lisäksi ammattilaisten osaaminen ja jatkuva kouluttautuminen on varmistettava. Esimerkiksi Taitava II -hankkeessa kehitetään tutkimusperustaista lastensuojelun ja lapsiperheiden sosiaalityön vaikuttavaa työskentelyä. Koulutuksen levittämiseksi sen kotipesäksi on kaavailtu tutkimushankkeen jälkeen Soccaa.

Socca katsoo, että lapsen erityisen suojelun avohuollon palveluita tulee jatkossa kehittää ja monipuolistaa, jotta avohuollon keinovalikoima ei jää liian kapeaksi. Lisäksi esityksessä ei mainita perheen kotona tapahtuvaa perhehoitoa, tämän paikkaa ja sääntelyä olisi hyvä täsmentää jatkotyöskentelyssä. Lisäksi herää kysymys tulisiko esityksen 42 § toimeentulon ja asumisen turvaaminen siirtää sosiaalihuoltolakiin, sillä köyhyyden tai asunnottomuuden ei tulisi sinällään olla lapsen erityisen suojelun tarpeen peruste.

15. Lausuntopalaute luvusta 8 (Lapsen kiireellinen sijoitus): Onko kiireellisen sijoituksen jatkoa koskeva ehdotus (keston lyhentäminen 30 vuorokaudesta 14 vuorokauteen) mielestänne kannatettava?

Ei

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Socca ei pidä kiireellisen sijoituksen keston lyhentämistä kannatettavana. Lainsäädäntöuudistuksen myötä lastensuojelun painottuessa viimesijaiseksi, asiakkuudet voivat lisääntyvässä määrin alkaa vasta kiireellisen sijoituksen kautta, jolloin työskentely keskittyy tilanteen arviointiin. Lisäksi sosiaalityöntekijä luo suhdetta lapseen ja perheeseen, joka vaatii aikaa työskentelylle. Socca huomauttaa, että kiireellisen sijoituksen aikana saatetaan lähteä valmistelemaan huostaanottoa, mutta kiireellinen sijoitus voi myös toimia tarvittavana interventiona ja työskentelyaikana, jolla voidaan saada vaikuttavia muutoksia aikaan. Lasten oikeuksien näkökulmasta on nähtävissä myös riski, että kiireellisen sijoituksen tiukkenevat aikaraamit aiheuttaisivat sitä, että interventioissa ei ehditä riittävään muutostyöskentelyyn tai huostaanottoa harkitessa ei ehditä tehdä riittävän kokonaisvaltaista selvittelyä.

Lisäksi on huomioitava, että lasten tilanteet ovat usein monimutkaisia ja edellyttävät laaja-alaista moniammatillista yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi poliisin ja terveydenhuollon kanssa on välttämätöntä suhteessa päätöksentekoon. Koska sosiaalityöhön sisältyy lapsen oikeusturvan kannalta keskeisiä vaiheita, kuten moniammatillisista työskentelyä, arvioita ja lausuntoja, aikarajojen kiristäminen edellyttäisi myös muiden viranomaisten velvoitteiden vastaavaa tiukentamista rinnakkaislainsäädännössä. Lisäksi esitetty aikaraami ei ole realistinen riittävälle työskentelylle kielivähemmistöjen kanssa.

16. Lausuntopalaute luvusta 9 (Huostaanotto): Onko huostaanottoa koskeva ehdotus (50 §) mielestänne kannatettava?

Osittain

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Socca kannattaa osittain esitystä, mutta kiinnittää huomiota siihen, miten käytännössä varmistetaan huostaanoton kriteereissä edellytettyjen sosiaali- ja terveystalvveluiden saatavuus sekä niiden riittävyys. Socca katsoo, että keskeinen kysymys on, kuka vastaa palveluiden sopivuuden ja riittävyyden arvioinnista sekä millä kriteereillä tämä arviointi tehdään.

Socca pitää tarpeellisena, että terveydenhuoltoon liittyvä ilmoitusvelvollisuus ja yhteistyövelvoitteet kirjataan riittävän selkeästi myös terveydenhuollon lainsäädäntöön, jotta lapsille ja perheille voidaan turvata oikea-aikainen ja tarpeenmukainen apu. Terveydenhuollon lainsäädäntöön tulisi sisällyttää vastaavan tasoiset velvoitteet palveluiden järjestämisestä ja saatavuudesta silloin, kun niiden riittävyys on kytketty huostaanoton edellytyksiin. Ilman tällaista sääntelyllistä vastinparia on olemassa riski, että vastuu lapsen tai vanhemman tarvitsemien palveluiden toteutumisesta jää epäselväksi. Tämä voi heikentää lapsen oikeuksien toteutumista, lisätä tulkinnanvaraisuutta sekä johtaa alueellisesti epäyhtenäisiin käytäntöihin.

Lisäksi esityksessä ehdotettu lisäys pykälän 2 momenttiin, jonka mukaan huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan ryhtyä vasta, jos 38 §:ssä tarkoitettu läheisverkostosisjoitus ei ole mahdollinen ja lapsen edun mukainen, korostaa läheisverkostoratkaisujen ensisijaisuutta. Soccan mukaan läheisverkostoratkaisujen (oheishuoltajuus) tai läheissijoitusten (huostaanotto) ensisijaisuuden tavoittelu on kannatettavaa, mikäli ratkaisut aidosti ovat lapsen edun mukaisia ja osapuolet ovat tietoisia eri ratkaisujen vaikutuksista ks. edellä Soccan näkemykset lausuntopalautteessa luvusta 6.

Socca korostaa, että lapsen läheisverkosto tulisi huomioida systemaattisesti jo lastensuojelutarpeen selvittämisen yhteydessä ja ottaa aktiivisesti mukaan työskentelyyn varhaisessa vaiheessa. Tämä koskee jo sosiaalihuoltolain aikaisen asiakkuuden vaihetta sekä lastensuojelun asiakkuutta. Varhainen, suunnitelmallinen ja osallisuutta vahvistava työskentely läheisverkoston kanssa voi parantaa edellytyksiä löytää lapsen edun mukaisia ja kestäviä ratkaisuja.

Sääntelyn selkeyden näkökulmasta olisi perusteltua määritellä jo lain alkuosassa keskeiset käsitteet, kuten läheissijoitus, sukulaissijoitus, läheisverkostosijoitus, läheisverkostoratkaisu, oheishuoltajuus ja yksityinen sijoitus. Yhtenäiset ja selkeät määritelmät tukevat sääntelyn yhdenmukaista soveltamista sekä lisäävät läpinäkyvyyttä ammattilaisten, perheiden ja eri toimijoiden näkökulmasta. Nyt esitetty muotoilu voi antaa vaikutelman, että läheissijoitus olisi erillinen ja osin kevyempi vaihtoehto suhteessa perhehoitoon tai muuhun sijaishuoltoon. Socca painottaa, että näin ei tulisi olla, vaan myös läheissijoituksissa tulee turvata lapselle yhdenvertaisesti oikeus riittävään ammatilliseen tukeen, säännönmukaiseen seurantaan ja asianmukaiseen valvontaan.

Lisäksi Socca nostaa esiin huolen siitä, että mikäli huostaanoton kynnyksessä nousee liiallisesti ja kiireellisen sijoituksen kesto samalla lyhenee, voi seurauksena olla viiveitä lapsen tarvitsemien suojelutoimenpiteiden käynnistymisessä. Tällöin lapsen oikeus suojeluun ja turvalliseen kasvuympäristöön voi vaarantua. Sääntelyn kokonaisuutta arvioitaessa on keskeistä varmistaa, että lapsen etu ja oikeus oikea-aikaiseen, riittävään suojeluun toteutuvat kaikissa tilanteissa.

17. Lausuntopalaute luvusta 10 (Kodin ulkopuolinen sijoitus): Onko kodin ulkopuolisten sijoitusten ja sijoituspaikkojen valvontaa koskevien säännösten täsmentäminen ja vastuunjaon selkeyttäminen ehdotetulla tavalla mielestänne kannatettavaa?

Kyllä

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Soccan näkemyksen mukaan luvussa oleva perhehoitoa koskeva esitys aineiden ja esineiden poisottaminen kodin ulkopuolelle sijoitetulta lapselta on myönteinen uudistus, mutta vaatii lapsikohtaisen valvonnan osalta täsmennystä ja toimeenpanossa ohjausta.

Lisäksi esityksen selkiytysehdotus koskien sijoittajahyvinvointialueen ja sijoitushyvinvointialueen valvontavelvollisuutta sekä sijoitushyvinvointialueen valvontatoimivaltaa (mm. tiedonsaantioikeus) ovat kannatettavia.

Lisäksi Socca esittää, että läheissijoitukset lisätään kodin ulkopuolisia sijoitusvaihtoehtoja kuvaavaan kohtaan.

18. Lausuntopalaute luvusta 11 (Laitoshoidto): Onko ehdotus lastensuojelulaitoksen asuinyksikön henkilöstömitoituksen täsmentämisestä ja osittaisesta joustavoittamisesta (ml. lapsikohtainen vähimmäismitoitus 1 työntekijä/lapsi sekä mahdollisuus suhteuttaa mitoitusta sijoitettujen lasten lukumäärään) mielestänne kannatettava?

Ei kantaa

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

Socca ei ota erityisesti kantaa kohtaan, mutta huomauttaa, että muutos vaikuttaa edellyttävän huomattavia muutoksia laitosten nykyisissä toimintakäytänteissä. Se vaatii myös nykyisten

valvontakäytänteiden uudistamista, kuten vahvaa omavalvontaa ja valvontaviranomaisilta ennalta ilmoittamattomien käyntien lisäämistä.

19. Onko ehdotus turvahenkilöä koskevaksi sääntelyksi, jossa turvahenkilön tehtävät ja toimivaltuudet erotetaan selvästi hoito- ja kasvatustehtävistä, mielestänne toimiva?

Ei kantaa

Millaisia vaikutuksia arvioitte ehdotetulla sääntelyllä olevan?

-

20. Lausuntopalaute luvusta 12 (Lapsen erityistä suojelua turvaavat rajoitukset sijaishuollon aikana): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 12 säännöksistä 90 § (yhteydenpidon rajoittaminen) ja 93 § (henkilöntarkastus) ja niiden käytännön toimivuudesta ja vaikutuksista.

-

21. Lausuntopalaute luvusta 13 (Jälkihuolto): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita luvun 13 säännöksistä ja niiden käytännön toimivuudesta.

Socca katsoo, että jälkihuollon siirtäminen sosiaalihuoltolain piiriin on merkittävä rakenteellinen muutos. Lainsäädäntöön tarvitaan selkeät kriteerit sille, milloin sosiaalihuollon asiakkuuteen perustuva oikeus jälkihuoltoon syntyy, jotta voidaan taata asiakkaiden yhdenvertainen kohtelu. Jälkihuollossa on keskeistä varmistaa palveluiden jatkuvuus sekä yksilöllisten tarpeiden riittävä huomiointi. Tätä tukisi se, että lakiin kirjataan tarkemmin, mihin palveluihin jälkihuollon asiakkaalla on subjektiivinen oikeus. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, että nuorille turvataan riittävä tuki asumiseen, koulutukseen sekä mielenterveys- ja terveystalouteen. Socca pitää tärkeänä, että muutosten toimeenpanossa on varmistettava jälkihuollon ja aikuissosiaalityön palveluiden saumaton yhteensovittaminen.

22. Lausuntopalaute luvusta 17 (Voimaantulo): Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita voimaantuloa koskevista säännöksistä ja niiden vaikutuksista.

Socca esittää, että muutos vaatii riittävän siirtymäajan ja katsoo, että esitetty 1.7.2027 tulee liian nopeasti. On huomioitava, että sosiaalihuoltolain uudistus ja lapsen erityisen suojelun lainsäädännön mukanaan tuomat muutokset ja lapsiperheiden palveluiden järjestäminen vaativat sekä ammattihenkilöiden kouluttamista että palveluiden uudelleen järjestämistä.

23. Lausuntopalaute ehdotuksesta koskien lisärahoitusta tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUVA) turvaamiseksi yksityisissä koulukodeissa ja Valtion koulukodeissa: Pyydämme esittämään tähän kohtaan huomioita TUVA-koulutuksen rahoitusta koskevasta säännöksestä ja sen vaikutuksista.

-

24. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen taloudellisista vaikutuksista?

Soccan näkemys on, että esitys ei anna riittävää ja oikeaa kuvaa taloudellisista vaikutuksista.

25. Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte ehdotuksen 38 §:n 3 momentilla mahdollisesti olevan?

-

26. Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotuksen muista vaikutuksista?

-

27. Vapaamuotoiset huomiot

Socca toteaa, että esitetystä lainsäädäntöuudistuksesta ei riittävästi jäsenny millaiseksi sijaishuollon kokonaisuus jatkossa rakentuu. Sijaishuollon rakenteiden, tavoitteiden ja eri sijoitusmuotojen keskinäisten suhteiden systemaattinen tarkastelu olisi tarpeen. Perhehoitolaki olisi ollut tarpeen uudistaa tässä yhteydessä. Sijaishuolto tarvitsisi kokonaisuutena kehittämistä.

Socca katsoo, että sosiaalihoitolaki sekä laki lapsen erityisestä suojelusta ja sijaishuollon kokonaisuus tarvitsisivat kansallista ohjausta ja yta-tasoista ohjauksen ja toimeenpanon tukea hyvinvointialueille, joihin sosiaalialan osaamiskeskusrakenne voisi vahvistettuna vastata. Uudistuksen toimeenpanon osalta Socca korostaa vahvan tuen merkitystä. Lainsäädäntömuutosten onnistunut käyttöönotto edellyttää pitkäjänteistä ja riittävän intensiivistä koulutusta sekä selkeää toimeenpanon tukea, jotta ammattilaiset kykenevät soveltamaan uutta sääntelyä yhdenmukaisesti ja lapsen edun mukaisesti.

Soccan mukaan huostaanotetun lapsen vanhemman asiakassuunnitelman laatimiseen tulisi olla velvoite ja vastuu sen tekemisestä määritelty selkeämmin. Nyt esitetty kirjaus jättää mahdollisuuden olla tekemättä sitä, mikäli sen laatimista pidetään tarpeettomana. Vanhempien kuntoutumisen ja jälleenyhdistämisen näkökulmasta vanhemman kanssa suunnitelmallinen työskentely ja sitä tukevan asiakassuunnitelman laatiminen on kuitenkin perusedellytys.

Sijaishuollon tavoitteisiin liittyvän jälleenyhdistämisperiaatteen osalta Socca korostaa, että vaikka pitkäaikaisissa sijoituksissa biologisen vanhemman tilanteen vakautuminen voi luoda edellytyksiä perheen jälleenyhdistämiselle, tulee päätöksenteossa huomioida lapsen kiintymyssuhteet ja muodostunut kasvuympäristö. Erityisesti tilanteissa, joissa lapselle on syntynyt turvallinen, pysyvä ja kehitystä tukeva suhde esimerkiksi perhehoitajaan, ei sijoituksen päättäminen välttämättä ole lapsen edun mukaista. Tällaisissa tilanteissa on tärkeää vahvistaa perhehoitajien ja syntymävanhempien välistä yhteisvanhemmuutta lapsen ympärillä lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Lisäksi Socca nostaa pohdittavaksi, tulisiko lainsäädännössä tarkastella mahdollisuutta pysyvään huostaanottoon rajatuissa tilanteissa. Tämä voisi koskea esimerkiksi niitä harvalukuisia tapauksia, joissa realistisia edellytyksiä jälleenyhdistämiselle ei ole ja lapsen etu edellyttää pysyvyyttä. Tällainen sääntely voisi selkeyttää nykytilannetta erityisesti pitkäaikaisten perhehoitosijoitusten osalta. Samanaikaisesti tulee edelleen turvata ja tukea kaikkien osapuolten välistä yhteistyötä ja yhteisvanhemmuutta lapsen ympärillä.

Lisäksi dokumentointiin ja päätöksentekoon liittyvät kysymykset edellyttävät huolellista tarkastelua oikeusturvan näkökulmasta. Sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa tehtävät kirjaamiset vaikuttavat merkittävästi lapsen erityisen suojelun palveluihin ja ratkaisuihin, ja kirjaamisen keventäminen ilman riittäviä korvaavia rakenteita voi vaarantaa sekä asiakkaiden että työntekijöiden oikeusturvan. Laadukas ja vaikuttava arviointi-, muutos- ja päätöstyö edellyttää riittävää dokumentaatiota kaikissa palveluissa. Socca nostaa esiin huolen siitä, että lastensuojeluprosessien näkökulmasta dokumentoinnin kokonaisuutta ei ole huomioitu riittävästi. Jatkovalmistelussa ja toimeenpanossa tulee varmistaa selkeä ja johdonmukainen dokumentointi, vastuiden siirtyminen sekä päätöksenteko, sillä kirjaaminen on keskeinen oikeusturvan väline.

Holmi Laura

Socca - Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus